

Висновки. Соціально-психологічний клімат у колективі може і повинен бути результатом цілеспрямованої роботи керівника і всього колективу. Використання психологічних технологій, інноваційних, ефективних методик для формування та поліпшення соціально-психологічного клімату у педагогічному колективі допоможе створити сильну корпоративну культуру, що сприятиме перетворенню рутинних посадових обов'язків та професійних взаємин на приємні, різноманітні, більш насичені, гармонійні та цікаві. Сприятливий соціально-психологічний клімат у педагогічному колективі забезпечить високу працездатність, належний стан професійного здоров'я і психологічного самопочуття його членів, взаємну підтримку в досягненні цілей, згуртованість колективу. А це, відповідно, сприятиме забезпеченню високої ефективності діяльності закладу вищої освіти.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Андреева М.П. Профессиональные задачи социальной психологи в новой ситуации // Психологический журнал. № 5. Том 26, 2005. С. 9-13.
2. Волкова Н. П. Соціально-психологічний клімат у педагогічному колективі. К.: Академія. 2001. 460 с.
3. Карамушка Л. М. Технології роботи організаційних психологів: Навч. посіб. для студентів вищ.навч.закл. та слухачів ін-тів післядиплом.освіти. К.: Фірма «ІНКОС», 2005. 366 с.
4. Молочко М. В. Формування соціально-психологічного клімату в педагогічному колективі // Рідна школа. 2004. №4. С.52-53.
5. Новіков Б.В. Творчість як спосіб здійснення гуманізму. Монографія. К.: НТУУ «КПІ», 1998. 310 с.

УДК 159.922.763:004

*Марина Марценюк, Корнелія Кампов
(Мукачєво, Україна)*

ІНДИВІДУАЛЬНІ ВАРІАНТИ ПІДЛІТКОВОЇ АГРЕСИВНОСТІ

У статті розглядається питання агресивної поведінки в підлітковому середовищі. Підкреслюється, що підвищена агресивність підлітків є однією з найбільш гострих проблем не лише для педагогів і психологів, а й для суспільства у цілому. Здійснене дослідження виявило особливості агресивності підлітків.

Ключові слова: підлітки, агресія, агресивність, тривожність, психологічна корекція.

In the article the question of aggressive behavior is examined in a juvenile environment. It is underlined that the increased aggressiveness of teenagers is one of the most sharp problems not only for teachers and psychologists but also for society on the whole. Realizable research found out the features of aggressiveness of teenagers.

Keywords: teenagers, aggression, aggressiveness, anxiety, psychological correction.

Питання агресії є дуже актуальним у світовій психології. Постійно зростаюче у світовому просторі насилля та деструктивність привернули увагу спеціалістів та широкого загалу до всебічного дослідження сутності та причин агресивної поведінки людей. Проблема агресивної поведінки розглядається в різних аспектах: у психології особистості, соціальній психології, дитячій психології, тощо. Проте, як справедливо зауважує Н. Д. Левітов, стосовно даної проблеми ми стоїмо на незвіданому ґрунті [1; 2].

Різнорізно проявів агресивної поведінки людей присвячено багато праць. Найбільш повне описання можна знайти в працях К. Бютнер, Д. Річардсона, Р. Верона, Н. Д. Левітова,

К. Лоренца, Т. Г. Румянцевой, А. А. Реана, Е. Фромма, З. Фрейда, Ч. Ломброзо, Е. Дюркгейма, А. Бандури та ін.

Підвищена агресивність підлітків є однією з важливих проблем сьогодення. Учні з агресивною поведінкою завдають незручностей не лише оточенню, а й собі. Як зазначають педагоги, які працюють з надміру рухливими, імпульсивними та агресивними школярами, налагодити з ними контакт і досягти взаєморозуміння досить нелегко. Навіть один агресивний учень в групі своєю поведінкою ставить перед педагогами складні завдання: як відреагувати на спалах гніву, неслухняність, імпульсивність, як допомогти налагодити контакт з однолітками?

Ми поставили за мету з'ясувати особливості агресивності підлітків. Наше емпіричне дослідження проводилося з підлітками – учнями 7 класу ЗОШ м. Мукачеве за допомогою проективної методики «Малюнок неіснуючої тварини» (автор – А.Л.Венгер) та тесту-опитувальнику Спілбергера-Ханіна [3].

На основі аналізу було виділено дві підгрупи підлітків, які відрізняються по зовнішніх поведінкових проявах агресивності та супроводжуючих їх емоційних реакціях. Так, до першої підгрупи увійшли діти, які частіше за все використовують агресію як засіб привернення уваги. Вони, як правило, надзвичайно яскраво виражають свої емоції (кричать, розкидають речі); їх поведінка направлена на отримання емоційного відгуку від інших. Такі підлітки активно прагнуть контактів з однолітками та уваги дорослих, а добившись уваги, вони заспокоюються і припиняють свої зухвалі дії. У таких дітей агресивні акти швидкоплинні, ситуативні і не відрізняються особливою жорстокістю. Їх агресія носить мимовільний, безпосередній та імпульсивний характер, ворожі дії швидко змінюються доброзичливими, а випадки проти однолітків – готовністю до співробітництва з ними.

Школярі цієї групи ігнорують норми і правила поведінки, поведуться дуже шумно, демонстративно ображаються, проте їх емоції носять поверхневий характер і швидко переходять у більш спокійні стани. Можна припустити, що загострена потреба в увазі і визнанні не може реалізуватися через традиційні форми дитячої діяльності і як засіб самоствердження і самовираження використовуються агресивні дії. Цей варіант підліткової агресивності можна назвати імпульсивно-демонстративним, оскільки головна задача дитини це – продемонструвати себе, привернути до себе увагу.

Другу підгрупу склали підлітки, які використовують агресію в основному як норму поведінки у спілкуванні з однолітками. У цих дітей агресивні дії виступають як засіб досягнення якої-небудь конкретної мети – отримання потрібного їм предмету або ведучої ролі в грі, або виграшу у своїх партнерів.

Про це свідчить, зокрема, той факт, що позитивні емоції вони переживають після досягнення результату, а не у момент агресивних дій. Діяльність цих дітей відрізняється цілеспрямованістю і самостійністю. При цьому в будь-якій діяльності вони прагнуть лідируючих позицій, підпорядковуючи і пригнічуючи інших. Як правило, ці діти займають положення переважаючих, а деякі лідерів. Серед всіх форм агресивної поведінки у таких дітей частіше за все зустрічається пряма фізична агресія, яка, втім, не відрізняється особливою жорстокістю. В конфліктних ситуаціях вони ігнорують переживання і образи однолітків, орієнтуючись виключно на власні бажання. Ці підлітки добре знають і на словах сприймають норми і правила поведінки, але постійно порушують їх, виправдовуючи себе і звинувачуючі товаришів, прагнучи уникнути негативної оцінки дорослого, яка важлива для них, вважаючи агресію як нормальний засіб досягнення своєї мети.

Ще більш істотні відмінності між підгрупами спостерігаються в мотивації агресивної поведінки. Так, в першій підгрупі агресія найбільш часто використовується для привернення уваги, у другій – для досягнення конкретної мети (частіше за все – отримати бажаний предмет). Проте, всіх агресивних підлітків поєднує нездатність бачити і розуміти іншого. В основі такого відношення лежить особлива свідомість дитини, а саме фіксованість на собі і внутрішня ізоляція від інших.

Фіксованість на собі, очікування ворожості з боку оточуючих не дозволяє такій підлітку побачити іншого у всій його повноті і цілісності. Очевидно, що таке світосприймання створює відчуття самотності у ворожому і загрожує чому світі, яке породжує все більше протистояння і відокремлення від інших.

Беручи до уваги отримані результати, потрібно фахово підійти до планування і здійснення корекційної роботи, яка повинна бути направлена, перш за все, на подолання внутрішньої ізоляції, формування та розвитку здатності розуміти інших та рахуватися з ними, вмінню співчувати.

Результати дослідження дозволили зробити наступні висновки:

– проведене дослідження показало відкритий характер агресивної поведінки підлітків, виникаючої як реакція психологічного захисту у важких ситуаціях;

– психокорекція повинна зменшити частоту агресивних проявів у поведінці.

Отже, інтенсивний розвиток особистості, який відбувається в підлітковому віці, засвоєння соціальних норм багато в чому визначають поведінку людини у подальшому житті.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Дроздов О. Ю., Скок М. А. Фактори виникнення та розвитку агресивної поведінки // Практична психологія та соціальна робота. 2009. №2. С. 58-71.
2. Шнейдер Л. Б. Девиантное поведение детей и подростков. М.: Академический Проект; Трикста, 2005. 336 с.
3. Шапарь В.Б. Практическая психология. Инструментарий. [Изд. 3-е]. Ростов н/Д: Феникс, 2005. 768 с.

УДК 1:159.9

*Юлія Момотюк, Ольга Шашкова
(Остроз, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТА ЕМОЦІЙНО-СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

Унікальною особливістю раннього дитинства є те, що воно забезпечує загальний розвиток дитини (фізичний, психічний, моральний), який слугує підґрунтям для набуття нею в подальшому спеціальних, знань, умінь і навичок, формування стійких особистісних якостей. Основними досягненнями раннього дитинства, які визначають розвиток психіки дитини є оволодіння тілом, мовою, розвиток предметної діяльності. Ці досягнення виявляються в тілесній активності, координації рухів і дій, прямоходінні; у розвитку співвідносних і знаряддєвих дій; у бурхливому розвитку мови; у розвитку здатності до заміщення, до символічних дій і використання знаків; у розвитку наочно-дійового, наочно-образного і знакового мислення; у розвитку уяви і пам'яті; у відчуженні себе джерелом уяви і волі; у виокремленні свого «Я» і в появі так званого почуття особистості.

Ключові слова: сенсорно-пізнавальний розвиток; емоційно-соціальний розвиток; ранній вік; вікові сфери; соціальна ситуація.

A unique feature of early childhood is that it provides the overall development of the child (physical, mental, moral), which serves as a basis for further acquisition of special knowledge, skills and abilities, the formation of stable personal qualities. The main achievements of early childhood, which determine the development of the child's psyche, are: mastery of the body, language, development of subject activity. These achievements are manifested in physical activity, coordination of movements and actions, upright walking; in the development of relative and gun actions; in the rapid development of language; in the development of the ability to substitute, to

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>